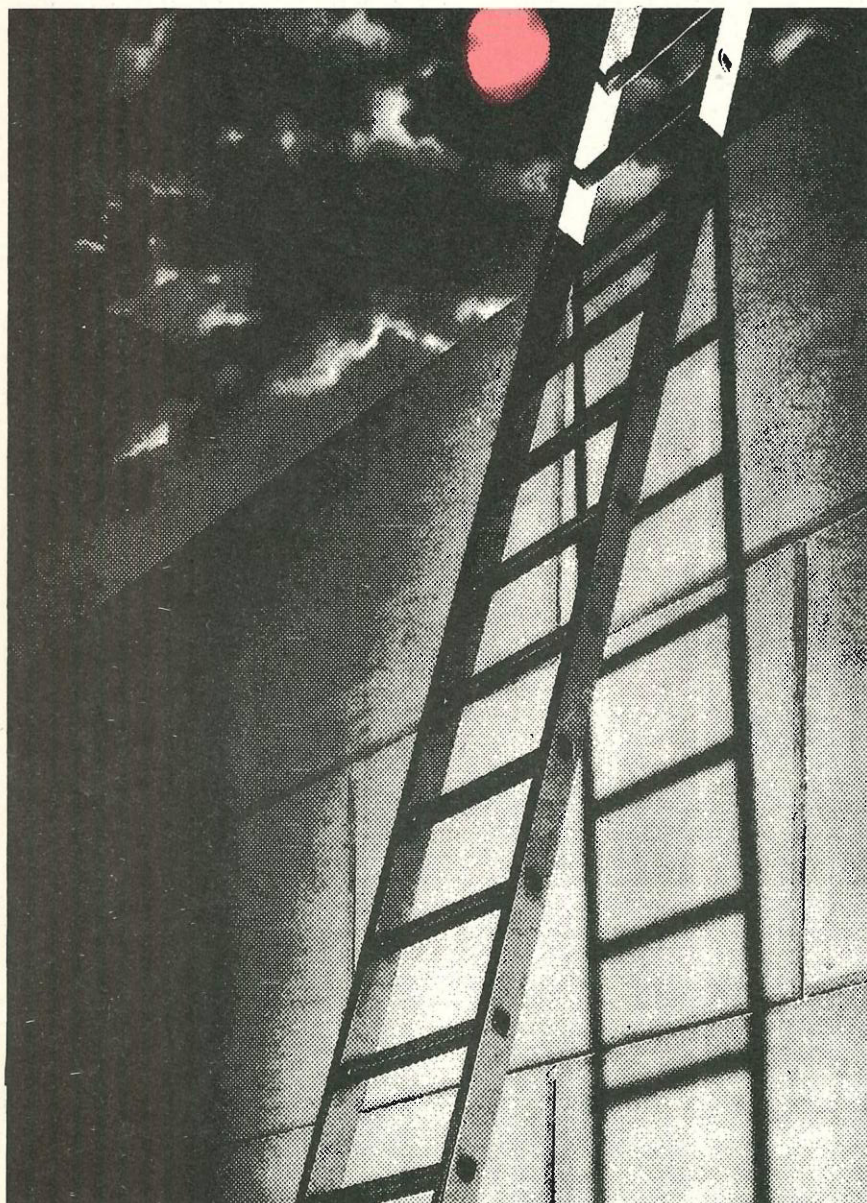

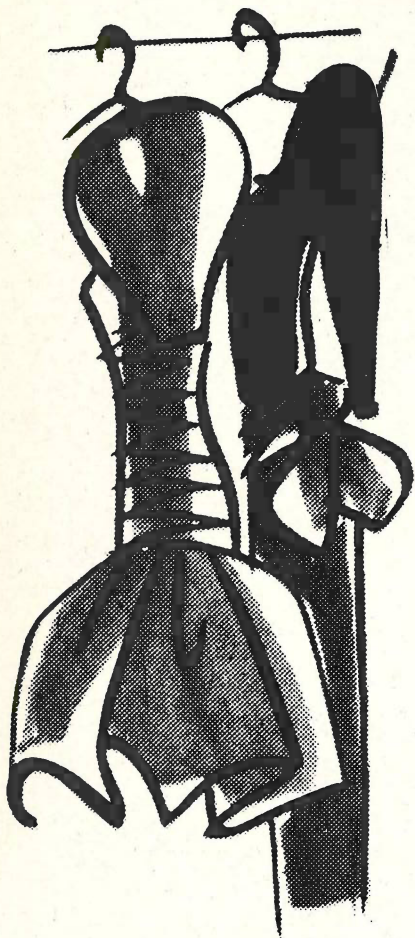

Utfordringer for kvinneforskningen

Mye er til debatt blant kvinneforskerne for tiden, ikke bare her i Buletines spalter, men i de fleste fora hvor kvinneforskere møtes: Hvor stor vekt skal det legges på separat organisering og institusjonsbygging i forhold til integreringsperspektivet? I hvor høy grad bør kvinneforskningen følge fagdisiplinene i forhold til satsing på tverrfaglighet?

Er det behov for egne kompetansegivende utdanninger i kvinneforskning? Er kvinneforskningen primært et vitenskapsinternt eller vitenskaps-eksternt anliggende? Er en slik skillelinje relevant eller i seg selv et resultat av en akademisering? Hva med forholdet til kvinnebevegelsen? På hvilken måte er maktbegrepet konstituerende for kvinneforskning? Skal vi heller snakke om kjønnsforskning enn om kvinneforskning?

At det er liv og røre i kvinneforskningen ses også av de mange - både positive og negative - reaksjoner vi har fått på lederartikkelen "Et knutepunkt for kvinne- og kjønnsforskning" i forrige *Bulletine* (2/93). To av de mer kritiske røster formidles som leserinnlegg her i dette nummeret, og Senterets professorer svarer for seg. Vi ønsker nye innlegg velkomne i neste *Bulletine*, for dette er viktige debatter for kvinneforskningens fremtid.

Når denne virvelen av spørsmål kommer opp nå, henger det nok sammen med flere ting. Viktigst er kanskje den utfordring som feminismen har fått fra den postfeministiske strømmingen fra midten av 80-tallet som satte spørsmåltegn ved selve grunnlaget for kvinneforskningen: Begrepet "kvinne" ble dekonstruert på samme respektløse vis som kvinneforskningen selv hadde dekonstruert kategorien "menneske". Har kvinner annet til felles enn de tilhører "det annet kjønn"? I et slikt perspektiv kan nok undertrykkelsesperspektivet opprettholdes, men hva slags forbindelser

er det mellom denne nominalistiske forståelse av begrepet kvinne og av de studier av kvinners erfaringer, produkter og hverdagsliv som har vært kjernen i kvinneforskningen så langt?

Men spørsmålene er også virvlet opp av andre forhold. Kvinneforskningen har nå 25 år på baken, og den institusjonalisering som i Norge har vært en strategi fra starten av begynner å gi synlige resultater. Kvinneforskningen er blitt mer konsolidert i form av sentre, professorater, akademiske tidsskrifter, forskningsprogrammer og mye annet. I en slik prosess blir kvinneforskningen på godt og ondt en del av akademien, og det kan skape uro for kvinneforskningens utgangspunkt og selvforståelse som kritisk korrektiv både til universitetssystemet og vitenskapen og til samfunnet utenfor universitetets murer. Det er ikke overraskende hvis det også har vakt en del ambivalens under lesningen av "Knutepunktsartikkelen" at den var skrevet av hele tre nyutnevnte professorer i kvinneforskning.

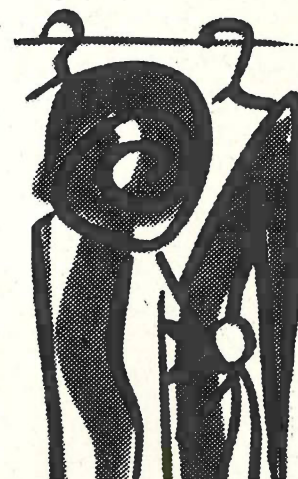
Uroen har nok også å gjøre med at den organiserte kvinnebevegelsen i dag er mindre tallrik og mindre synlig enn da kvinneforskningen så dagens lys. Ikke minst betydningsfullt er det at det i mindre grad enn dengang er tale om et personsammenfall mellom kvinneaktivister og kvinneforskere. Som Runa Haukaa har gjort oppmerksom på begynte kvinneforskene allerede fra midt på 70-tallet å samle seg mer rundt sin yrkestilknytning enn rundt sitt politiske prosjekt. Det er til dels stor uenighet mellom kvinneforskere i dag om hvorvidt dette har reddet eller ødelagt kvinneforskningens kritiske potensialer.

Alle disse spørsmålene får en særlig forskningspolitisk aktualitet nettopp nå. Norges forskningsråds to programmer for grunnleggende kvinneforskning går ut i år, og det har vært markert ved to store avslutningskonferanser i januar og i mai. Konferansene "Kjønn i endring" og "Konstituering av kjønn fra antikken til moderne tid" var en flott mønstring av norsk kvinneforskningskompetanse innen samfunnsfag og humaniora. Begge konferanser var preget både av glede og optimisme over den imponerende forskningsinnsatsen som

ble lagt frem - og av bekymring for fremtiden. Hva skjer med kvinneforskningsmidlene nå? Kommer Norges forskningsråd til å følge opp sitt engasjement med programmer i humanistisk og samfunnsvitenskapelig kvinneforskning? Foreløpig er det et visst håp. Det ble i vinter levert inn to forslag til nye forskningsprogrammer for kvinne- og kjønnsforskning under området Kultur og Samfunn. Et fra kvinneforskningssentrene og et fra en gruppe av samfunnsvitenskapelige kvinneforskere. Responsen fra forskningsrådet så langt har vært at det i vår er blitt nedsatt en plangruppe bestående av Gerd Bjørhovde (Universitetet i Tromsø), Beatrice Halsaa (Oppland Distriktshøgskole), Hildur Ve (Universitetet i Bergen), Turid Karlsen Seim og Harriet Bjerrum Nielsen (UiO). I løpet av sommeren skal gruppen utarbeide et forslag om et nytt forskningsprogram med start fra 1995. Om et slikt forslag vil bli realisert avhenger imidlertid også av budsjett situasjonen...

Alle de nevnte debattermaer er aktuelle i forbindelse med det nye forskningsprogrammet. Og diskusjonen gikk da også livlig på de to avslutningskonferansene, både i form av forberedte innlegg og av diskusjoner. Av plangruppens mandat fremgår det at forskningsrådet ønsker et program for kvinne- og kjønnsforskning. Senterets faglige leder gir et innspill om denne problemstilling i dette nummer av *Bulletine* - og også her inviterer vi leserne til reaksjoner og motspill.

Harriet Bjerrum Nielsen og
Fride Eeg-Henriksen

Kvinneforskning? Mannsforskning? Kjønnsforskning?

Kvinneforskningen har fra starten av hatt to parallelle og delvis beslektede formål. Det ene har vært å synliggjøre kvinners erfaringer, produkter, livsløp og levekår. Det andre har vært å vise betydningen av kjønn som generelt organiserende prinsipp i kulturen, i samfunnslivet og i vitenskapen.

I debatten om kvinneforskning versus kjønnsforskning kan det virke som om disse to formål holder på å selvstendiggjøre seg eller at det i det minste er en definisjonskamp i gang om hva som skal være viktigst.

Diskusjonen er komplisert og den blir ikke enklere av at både "kvinneforskning" og "kjønnsforskning" som begreper brukes *både* om ulike fenomen og samtidig som overbegrep for begge deler! Krangles det bare med ord? Substansielle og politisk-strategiske posisjoner kan være vanskelige å vikle fra hverandre fordi folk legger ulik betydning i ordene.

Det finnes nok uenigheter om begge deler - både om hva som er viktigst og hva som er riktig strategi. I debatten er det imidlertid viktig å være oppmerksom på at synspunktene faktisk ser ut til å følge *fag/tema* minst like så mye som de følger debattantenes *kjønn* og *kvinnepolitiske holdning*. Etter å ha deltatt på de to avslutningskonferansene for programmene for grunnleggende kvinneforskning, sitter i hvert fall jeg tilbake med følgende inntrykk av hvordan argumentasjonen går innen fag som f.eks. sosiologi, litteratur, historie og pedagogikk. Jeg vil understreke at jeg maler med bred pensel, og derfor ikke her tar hensyn til at det selvsagt også finnes ulike posisjoner innen de enkelte fag. Det ville være spennende og fruktbart for den videre debatt å få kommentarer og presiseringer fra kvinneforskere innen ulike fag: Hvor-

dan preger fagkonteksten synspunktet på kvinne- og/eller kjønnsforskning? Her er mine inntrykk:

- Mange av de sosiologiske kvinneforskere later til å foretrekke kvinne fremfor kjønn. For sosiologer ligger kvinners samfunnsmessige virkelighet og deres status både som aktører og som systemofre i det umiddelbare synsfelt. Kvinneforskningens politiske dimensjon blir iøynefallende. Det handler om å synliggjøre makt- og statusforskjeller mellom kvinner og menn og det kan bli borte i den nøytrale samle kategorien kjønn.

- Også en del av kvinneforskerne fra de estetiske fagene faller ned på kvinne i stedet for kjønn. Argumentet er her bl.a. synliggjøringens fortsatte relevans: Den nordiske kvinnelitteraturhistorien hadde ikke vært tenkbar som en kjønns litteraturhistorie! Dessuten pekes det herfra ofte på nødvendigheten av en prioritering: Ganske visst er kjønns perspektivet i mannlige forfatters verker interessant, men det er og blir kvinne perspektivet som er underforsket og som kreftene må brukes på.

- Mange av kvinnehistorikere har på sin side landet på kjønn i stedet for kvinne. De melder fra om faren ved at kvinnehistorie holder på å bli marginalisert som en underdisiplin som kan få lov til å leve sitt eget liv uten å anfekte fagets tradisjonelt tunge disipliner som f.eks. politisk og økonomiske historie. Dessuten er navnet kvinnehistorie utilsiktet med på å

oppretholde forestillingen om at det bare er kvinner som er kjønn. Begrepet kvinneforskning gir et for kortsiktig legitimeringsgrunnlag, nemlig at kvinner faktisk er underforsket. Fra dette perspektiv er kjønnsbegrepet nettopp velegnet til å få politikk- og makt perspektivet inn i den historio-grafiske kvinneforskningen.

- Også barne- og ungdomsforskere har en tendens til å foretrekke kjønn: Når hensikten er å studere den uferdige historien om kjønns tilblivelse eller generasjonsvekslinger i kjønns uttryksformer, så faller det i øynene i hvor høy grad de to kjønn er hverandres utviklings- og eksistensbetingelser. Å lage nitide beskrivelser av jentene og la guttene fremstå som skabeloner gir liten forståelse for klasserommets dynamikk og dermed også et dårlig grunnlag for pedagogiske endringsstrategier.

Ved å lytte til stemmene fra de ulike fag, får vi en mer nyansert tilstands- og problembeskrivelse enn når debatten formuleres abstrakt som to konkurrerende posisjoner. Kontekstualiseringen av argumentene er også viktig i strategidiskusjonen. Påpekninger av kjønns forskningsbegreps preg av nøytral ufarlighet og moteriktighet, eller av kvinne forskningsbegreps preg av å være en lukket klubb for allerede innvidde, kan vise seg å være nokså lokale sannheter. Samtidig synliggjør de ulike røstene likevel momenter som har åpenbar relevans også utenfor fagets egne rek-

ker: Kvinneforskningsbegrepet fastholder kvinneforskningens karakter av å være et kritisk korrektiv, den andre stemmen som har vært gjort taus i både vitenskapen, universitetet og kulturen. Det minner oss om at kvinneforskningen inngår i en kamp som handler om å rette opp på maktforhold og frigjøre kvinner fra undertrykkelse. Kjønnsforskningsbegrepet minner oss om at ikke bare kvinner er kjønn og at kvinner er annet enn kjønn. At perspektivet har videre erkjennelsesteoretiske og emansipatoriske potensialer enn det som dreier seg om kampen for kvinners rettigheter og politisk likestilling. At kjønn er grunnleggende kategori i kulturen og avgjørende for å forstå vilkårene for endring. Hvis kvinneforskningsbegrepet er provoserende via sin fokusering på kvinners frigjøringskamp, er kjønnsforskningsbegrepet til gjengjeld provoserende ved å peke på at også menn er noe så foraktelig som kjønn og innskrevet i kjønnssystemets betydninger. På den måte, gjør begge begreper, på ulike måter, krav på et maktperspektiv.

Kombinasjonsbegrepet kvinne- og kjønnsforskning kan kanskje virke som et råttent kompromiss. Jeg vil argumentere for at det omvendt kan bidra til en gjensidig destillasjonsprosess hvor de positive aspektene ved de to begreper tydeliggjøres, samtidig

som spenningen mellom dem vedlikeholdes. Samlebegrepet fastholder og tydeliggjør kvinneforskningens dobbeltmål, det åpnes opp for at også menn er kjønn, og at forskningsfeltet har kritiske ambisjoner både av vitenskapsekstern og vitenskapsintern art. Det signaliserer åpenhet og romslighet for beslektede problemstillinger og innfallsvinkler uten at engasjementet og retningen går tapt. På avslutningskonferansen i mai snakket den danske historiker og leder av Center for kvindeforskning ved Københavns Universitet, Bente Rosenbeck, nettopp om viktigheten av å holde vannene åpne i den nåværende situasjon. Det vi har bruk for nå er kompleksitetsmodeller og pluralistiske strategier - vi må kunne leve med at det finnes mer enn én sannhet om tingene og mer enn én vei til målet. Kvinne- og kjønnsforskning ivaretar en slik åpenhet i tema, perspektiv og forskerens kjønn.

Hva da med mannsforskningen? Mannsforskningen bidrar til kjønnsforskningen er viktig - også for kvinneforskningens egen utvikling. Mannsforskningene har ytret ønske om egne nettverk og organisering, og hvis en slik separat organisering er den måte mannsforskerne mener området best kan utvikles på for tiden, så må kvinneforskerne respektere det. Men det betyr ikke at mannsforskning

gen må forstås som en egen disiplin som krever selvstendig forskningspolitisk organisering *på alle nivåer*. For det første betyr asymmetrien mellom menn og kvinner at manns- og kvinneforskning aldri blir parallelle fenomener. Kvinneforskningen representerer ikke bare et tematisk felt, men også mer alment "den andre stemmen" i vitenskapen og kulturen. I forhold til dette er mannsforskning i høyere grad et tema, inklusive naturligvis den kritiske vinklingen på dette tema og det nye som ligger i å synliggjøre menn nettopp som kjønn. For det andre rammes det rene mannsforskningsbegrep av samme problemer som det rene kvinneforskningsbegrep: relasjonen og utviklingsmulighetene mellom kjønnene blir borte og det motsatte kjønn fremstår lett i karikaturens bilde. Det gir et dårlig utgangspunkt både for en dialog og for politisk handling. Ved å lande på betegnelsen *kvinne- og kjønnsforskning*, skaper vi rom for flere kjønn og flere typer problemstillinger (og dialoger mellom dem), samtidig som vi fastholder kvinneforskningens særstilling og retningsgivende funksjon i samlekategoriene kjønnsforskning.

Harriet Bjerrum Nielsen

Kommentar til "Et knutepunkt"

Første gang jeg leste innlegget til de tre professorene ved Senter for kvinneforskning i Oslo, "Et knutepunkt for kvinne- og kjønnsforskning" Bulletin nr. 2/93, syntes jeg det var en ganske grei programerklæring.

Den inneholdt få overraskelser, og forekom meg å være i tråd med mye av tenkingen i norsk kvinneforskning for tiden.

Noen innvendinger hadde jeg imidlertid. Kanskje særlig beskrivel-

sen av kvinneforskning som en gjeng blant andre gjenger innen forskningens verden. Forøvrig tenkte jeg at artikkelen markerte en tydelig integrasjonslinje for kvinneforskningen, og en nedtoning av den politiske og normative forankringen.

Men så hadde det seg slik at jeg skulle holde innlegg på avslutningskonferansen til NFRs program for grunnleggende kvinneforskning ("Kjønn og samfunn i endring", Voksenåsen 19.-21. januar 1994). Jeg skulle innlede til en sesjon som gikk under navnet "Kvinneforskning som kritisk korrektiv". Som ledd i forberedelsen gikk jeg igjennom *Nytt om kvinneforskning*, og mye annet materiale, deriblant "Knutepunkt-

artikkelen". Og da var det at de tre professorenes skrift framsto som noe mer og annet enn det hadde gjort ved første gangs lesning. Det hjalp meg til å "se" et mønster i kvinneforskningens utvikling, i retning av tilpasning og ufarliggjøring. Jeg var (og er) opptatt av å undersøke om og i hvilken grad dette virkelig er en tendens, og med det for øyet har jeg blant annet brukt "Knutepunktartikkelen". Det følgende er et kort sammendrag av min tendensiøse tolkning i innlegget på konferansen. Formålet har som nevnt vært å bidra til en debatt om tilpasningstendenser i norsk kvinneforskning. Foredraget vil i sin helhet bli publisert i en konferanserapport fra Program i

for kvinne- og kjønnsforskning"

grunnleggende kvinneforskning.

Kvinneforskningen må forholde seg til en rekke vanskelige temaer. Blant annet: Hvilke visjoner og ambisjoner har kvinneforskningen? Hvordan er forholdet mellom de tradisjonelle disiplinene og den tverrvitenskapelige kvinneforskningen (av mange omtalt som integrasjon vs. separatisme); maktens betydning; endring eller stabilitet i samfunnsutviklingen når det gjelder kvinners situasjon; betegnelsen kvinne vs. kjønn; forholdet mellom teori og handling; og forholdet til kvinnebevegelsen. Noen av temaene blir eksplisitt eller implisitt belyst i Knutepunktartikkelen, og det er disse jeg ganske summarisk skal kommentere.

Sett i forhold til kvinneforskningens (tidlige) eksplisitte samfunns- og vitenskapskritiske ambisjoner, er Knutepunktartikkelen særdeles forsiktig. Den er taus med hensyn til samfunnskritikk idet den utelukkende drøfter forholdet til vitenskapen. Vitenskapskritikken er nokså implisitt, og ambisjonene er lave (noen vil sikkert si realistiske) i normalvitenskapen, sies det, og på denne bakgrunn lyser programerklæringen om at vi skal ha en innovatørrolle snill og ufarlig. Artikkelen kan derfor leses som en oppfordring om at det viktigste er at vi nå må finne plass til disiplinene.

Forestillingen om sammenheng mellom kjønn og dominans har alltid

vært sentral i kvinneforskningen. En hovedoppgave har vært, og er, å undersøke hva disse maktforholdene består av, hvordan de opprettholdes, endres osv. I Knutepunktartikkelens bildebruk, der kvinneforskning framstilles som en gjeng blant gjenger, er dette perspektivet borte. Enten vi er tilfreds med integrasjonslinjen, eller vi i tillegg insisterer på kvinneforskningens berettigelse som eget fagfelt, mener jeg det er viktig å holde fast i mangelen på symmetri mellom de ulike "gjengene". Hadde det ikke vært for asymmetrien, ville kvinneforskningen vært intergrert i disiplinene forlengst.

I forholdet mellom kvinneforskningen og disiplinene, virker det på

meg som om de tre professorene prioriterer integrasjonslinjen. Det er denne som blir forklart og begrunnet i artikkelen, mens behovet for å vedlikeholde og videreutvikle et autonomt rom for kvinneforskning blir lite berørt. Jeg assosierte til den rådende ofisielle likestillingspolitikk, der separate tiltak skal saneres til fordel for integrasjon av likestilling på alle politikkområder. Kan det tenkes at vi ser en gryende overvekt på integrasjonslinjen også i kvinneforskningen? Kan det i så fall tenkes at den er uttrykk for en snikende, utilsiktet tilpasning?

Forholdet til kvinnebevegelsen har vært sentralt i kvinneforskningen. Vi skulle forske for å forandre, og mange har betraktet forskningen og bevegelsen som to sider av samme sak. Artikkelen nevner verken handlingsorientert forskning eller kontakt med kvinnebevegelsen. Interessen er vitenskapsintern, og det er selvsagt legitimt. Det er fint om Senteret er et sted for meningsbryting mellom forskere og studenter. Men hvordan skal vi forstå fraværet av eksplisitte tanker om Senterets forhold til kvinnebevegelsen og det øvrige samfunn utenfor Akademia? Er Senteret representant for en oppfatning av forskning og politikk som to aktiviteter

som både kan og bør holdes adskilt? Er det bare studenter og forskere som er viktige samtalepartnere? For meg ble artikkelen en tankevekker: Kan det være slik at kvinneforskningen ikke lenger er interessert i, og ikke så avhengig av kvinnebevegelsen? Eller legger jeg mer i artikkelen enn det forfatterne har ment?

Jeg har lest artikkelen som en slags programerklæring fra de tre professorene ved Senter for kvinneforskning i Oslo. Fordi Senteret spiller en sentral rolle i norsk kvinneforskning, oppfatter jeg også artikkelen som uttrykk for signaler fra et miljø som er en viktig normsetter. Dertil kommer at jeg tror artikkelen er representativ for det mange tenker om de spørsmål som er tatt opp. Jeg har bevisst brukt artikkelen for et spesielt formål: å belyse spørsmålet om tilpasningstendenser i kvinneforskningen. Dersom jeg i min utlegning av artikkelen innenfor denne tolkningsrammen har tillagt de tre professorene intensjoner som de ikke har, er jeg den første til å beklage det. Debatten om eventuelle tilpasningstendenser bør imidlertid ikke bringes til taushet av den grunn.

Beatrice Halsaa
Oppland distrikthøgskole

Åpenhet som program- erklæring

Den nye faglige lederen ved Senter for kvinneforskning, Harriet Bjerrum Nielsen, innleder sammen med prof. II-erne Gro Hagemann og Jorun Solheim, siste nummer av Bulletine (nr. 2 -93) med det jeg oppfatter som et forslag til faglig programerklæring, målsettinger for virksomheten. Kvinneforskningen er et stort og myldrende landskap, her er - og bør være - rom for mange posisjoner.

Artikkelen inneholder da også en del påstander og standpunkter jeg er salig uenig i. De kan vi diskutere, og det er greit. Jeg går litt inn på dem her, men da først og fremst for å illustrere min hovedkritikk, som går på hva artikkelen ikke inneholder. Min største bekymring gjelder at forfatterne går inn i helt sentrale debatter innen feltet, med forholdsvis uproblematiskerte standpunkter og påstander. Selv om forfatterne ønsker en drøfting av sine overveielser, mener jeg derfor at innlegget kan komme til å lukke mer enn det åpner.

Etter en beskrivelse av Senterets mandat (forutsetninger i kollegievedtaket om videreføring), kommer følgende ønskemål for aktiviteter i årene som kommer; "1. Forskning som ba-

sisaktivitet. 2. Tverrfaglige dialoger. 3. Internasjonalisering. 4. Åpenhet og selvrefleksjon." Vel og bra. Men i kollegiets vedtak ligger også at Senteret skal "jobbe fag- og universitetspolitisk ved å fremme kvinneperspektiver i undervisning, forskning, faglig formidling, og ved nettverksarbeid for aktive kvinneforskere". Ingen kan klare alt, noe må prioriteres. Fag- og universitetspolitisk arbeid har imidlertid vært en viktig, nyttig og inspirerende del av Senterets virksomhet. Min uro over at dette tones ned, henger dessuten sammen med at også andre deler av innlegget kan leses som en nedtoning av konflikt og politikk. Kvinneforskningslandskapet skal selvsagt ha rom for ønsker om en slik utvikling. Men hvis en ny faglig leder sammen med Senterets to andre professorer, er enige om et såpass kontroversielt standpunkt, så mener jeg de bør risse opp den konflikten de selv velger side i, og vise at de er klar over sin egen posisjonering. Disse har selvfølgelig en langt større forpliktelse enn alle andre debatt deltakere til å ivareta det åpne landskapet, og til å markere anerkjennelse av andres rett til andre posisjoner.

For tiden pågår en debatt innen kvinneforskningen om bruken av begrepene "kjønnsforskning" og "kvinneforskning". Mange vil mene at denne debatten er knyttet til ulik vektlegging av makt og politisering/avpolitisering av kvinneforskningen. Forfatterne bruker - uproblematisk - disse begrepene på en svært ladet måte. Forfatternes mål er at det ved Senteret "skal drives aktuell og relevant kjønnsforskning av høy kvalitet. Senteret skal naturligvis fortsatt være et sted der det går an for forskere å 'ta med seg' kvinneforskningsprosjekter, men Senteret bør i større grad enn tidligere selv initiere forskningsprosjekter". Kjønnsforskning knyttes til begrepene "aktuell", "relevant" og "høy kvalitet". Kvinneforskning knyttes til "fortsatt være", "går an" og "ta med seg". Språkbruken levner liten tvil om hva som her er dynamisk, interessant og viktig.

For igjen å presisere hvilket nivå jeg kritiserer på: Forfatterne må gjerne selv være mest opptatt av kjønnsforskning, men i posisjonen som den samlede faglige ledelsen ved Senteret, bør de vise større romslighet

overfor og anerkjennelse av sentral debatt. Kanskje vil forfatterne betakke seg for en slik fortolkning - kanskje ble det bare sånn. Tilfældigheter fins i verden, og kanskje bruker de begrepene uavhengig av den debatten jeg har nevnt. Men hvis forfatterne ønsker å sende et grunnleggende budskap om oppmerksomhet på og åpenhet for kritiske diskusjoner på feltet, så burde nok denne språkbruken like fullt tent en liten varselampe hos noen av dem før sistekorrektur.

Samme innvending har jeg overfor følgende: "Slik vi ser det er formålet ikke å etablere en særegen kvinnelig kunnskapsproduksjon (for, om, av kvinner), men å få kvinne- og kjønnsperspektivene i bred forstand på plass i den normalvitenskapelige aktiviteten." Her skapes for det første et helt unødvendig motsetningsforhold mellom to prosjekter som godt kan (og etter mange kvinneforskeres mening bør) drives parallelt. For det andre avfeies uten problematisering en stor del av den empiriske forskningen, teoriutviklingen og vitenskapsteoretiske debatten som har preget kvinneforskningen gjennom mange år. Fortsettelsen rommer en sterkt omdiskutert vitenskapsteoretisk posisjon.: "Hvis ikke en gjeng (forskere) føler seg forpliktet av kriterier for vitenskap som også kan legitimeres eksternt, blir den sekterisk og mystisk." Den eksterne legitimeringen det her må være snakk om, er *innenfor Akademia*, ettersom hele det innledende avsnittet handler om ulike forskergjenger innen fagene. Påstanden rører ved en grunnleggende diskusjon som kvinneforskningen har deltatt i med en rekke ulike innspill: Er vitenskapssamfunnet til alle tider og overfor alle problemstillinger den beste garantist for god kunnskap? Stikkord som aksjonsforskning, forhold til informanter og til kvinnebevegelse viser at spørsmålet er brennbart. Og i denne omgangen vil jeg bare igjen påpeke artikkelens manglende åpenhet overfor og anerkjennelse av helt sentral diskusjon og aktivitet på et felt hvor forfatterne sitter med et sterkt faglig ansvar.

Det gir meg en urolig opplevelse av dobbeltkommunikasjon når forfatterne stiller alle disse uproblematiskerte påstandene sammen med en sterk uttalt vektlegging av åpenhet og selv

refleksjon, blant annet som et punkt på lik linje med de tre andre hovedønskemålene for Senterets aktiviteter. De tre andre punktene, forskning, tverrfaglig dialog og internasjonalisering, er sentrale *aktiviteter* i et forskningsmiljø. Åpenhet og selvrefleksjon er et nødvendig *premiss* for at disse aktivitetene holder kvalitet. Slike premisser fins det mange av. For kvinneforskningens vedkommende kunne det f.eks. også handle om nærhet til det empiriske og politiske feltet, eller et miljø som gir tyngde og mot til å tåle og møte hersketeknikker eller usaklig utdefinering av mektige eller prestisjetunge sammenhenger. Jeg synes ikke det er gitt at åpenhet og selvrefleksjon er det viktigste premisset å vektlegge i disse tider, mest fordi dette allerede er godt etablerte dyder ved Senteret. Som forfatterne selv skriver: "Senteret har alltid hatt ry for å være et åpent og nysgjerrig sted hvor det er høyt under taket."

Ettersom jeg leser artikkelen forøvrig som lite åpen og selvreflekterende, blir jeg altså både forvirret og mistenksom overfor vektleggingen av nettopp disse verdiene. Min erfaring er at åpenhet og selvrefleksjon er ganske hardt arbeid. Kanskje håper jeg derfor at denne programmerklæringen rett og slett er skrevet litt for kjapt. I forhold til miljøets åpenhet og selvrefleksjon, er det antakeligvis et noe uheldig utgangspunkt at den faglige ledelsen består av tre professorer som ser ut til å stille samlet bak så bestemte standpunkter i debatter hvor sentrale kvinneforskere har inntatt en rekke ulike posisjoner. I en slik situasjon kommer ikke de vanskeligste problemstillingene på bordet helt av seg selv. Og nettopp da må vi kunne forvente at Harriet Bjerrum Nielsen, Gro Hagemann og Jorun Solheim stiller med en helt særskilt årvåkenhet og generøsitet i forhold til sentrale debatter og spekteret av standpunkter.

Arnhold Taksdal

Lave ambisjoner - eller stormannsgalskap?

Det er alltid overraskende når tekster man har skrevet blir fortolket i helt andre retninger enn dem man selv hadde i tankene.

Noe av dette er det ikke stort å gjøre med. Det er nå engang slik at forfattere ikke har monopol på fortolkninger av egne ord. Likevel er vi nok ganske forbauset - og en del betenkt - over en del av fortolkningene.

Det kan se ut som om det innen dagens kvinneforskningsdebatt er nødvendig å velge sine ord med uhyre stor forsiktighet for å unngå å bli plassert i bestemte båser. En slik debattsituasjon er etter vår mening ikke særlig god. Dersom det virkelig er slik, vil vi nok hevde at våre betraktninger om åpenhet og selvrefleksjon så absolutt er på sin plass.

Når dette er sagt, vil vi gjerne understreke at vi synes de to kommentarene til vår artikkel er ganske forskjellige, både i innhold og tone. Beatrices innlegg tar et klart forbehold når det gjelder den konkrete fortolkning av våre standpunkter, og legger opp til en prinsipiell debatt delvis uavhengig av disse. Arnhilds innlegg gjør på mange måter det motsatte. Hennes hovedkritikk gjelder ikke hva vi faktisk skriver, men (etter hennes egne ord) hva vår artikkel ikke inneholder, og hun forbeholder seg nokså suverent retten til å fortolke denne "utelatte" tekst på våre vegne. Med så forskjellig utgangspunkt for kritikk og debatt, finner vi det rimelig å kommentere innleggene hver for seg.

Kommentar til Beatrice Halsaa

Et hovedpoeng i Beatrices innlegg er å reise en debatt om tilpasning og ufarliggjøring av kvinneforskningen. Dette er etter vår mening en svært viktig debatt, og vi vil konsentrere vårt svar omkring dette temaet, i lys

av hennes spørsmål og kritiske kommentarer.

Et gjennomgangstema i vår artikkel - slik vi selv oppfatter den - er kvinneforskningens posisjon og maktstilling i forhold til det rådende vitenskapsparadigme. For oss er dette verken et underordnet eller ufarlig spørsmål - heller ikke noe som utelukkende er av "vitenskapsintern" interesse, siden vitenskap nettopp har en så sentral legitimerende samfunnsmessig funksjon. Kampen om vitenskapen er til syvende og sist en kamp om hva slags samfunnssyn som skal gjelde. Et utgangspunkt for vår artikkel er altså at vi ser på forskning og vitenskap som generelt viktig i et samfunnskritisk perspektiv.

Vi tror at nettopp her har Beatrice misforstått våre intensjoner. Hun oppfatter oss som "sædeles forsiktige" og med lave (realistiske) ambisjoner. Det kan da være på sin plass å understreke at vår erklæring om "å få kvinne- og kjønnsperspektivene i bred forstand på plass i den normalvitenskapelige aktiviteten" - faktisk er ment som en sædeles *offensiv* målsetting. Siden alle vet at "normalvitenskapen" nettopp ikke anerkjenner disse perspektivene som vesentlige, må det å realisere en slik målsetting nødvendigvis bety å *endre* - for ikke å si revolusjonere - selve den "normalvitenskapelige" forståelsen.

Dette er, slik vi ser det, en svært vanskelig oppgave. Det er bokstavelig talt lettere sagt enn gjort. (Vi ville forstått det bedre om Beatrice hadde ment vi var stormannsgale, enn at vi legger oss på et lavt ambisjonsnivå!). For i det hele tatt å nærme seg en slik utfordring, er det etter vår vurdering helt nødvendig at kvinneforskningen (evt. kjønnforskningen) er i stand til å gå ut i åpen konfrontasjon og dialog med de etablerte fagtradisjoner. Det innebærer å ta del i de dominerende diskurser som finnes, og oppsøke dem der de finnes. Kort sagt betyr det at kvinneforskningen må engasjere seg i

åpen meningsbrytning på en rekke felter, også utenfor "hjemmebane".

Dette betyr på mange måter å oppsøke konflikter snarere enn å unngå dem og er etter vårt syn det motsatte av ufarliggjøring - også for kvinneforskningen selv. Tvertimot er det god grunn til å hevde at et avskjermet og isolert kvinneforskningsmiljø som ikke utfordrer den "normalvitenskapelige" debatt, nettopp er noe av det minst farlige som fins. Vårt ideal vil derimot være et kvinneforskningsmiljø som er i stand til å *prege* flest mulig debatter innen vitenskap og samfunnsliv - noe som selvsagt også betyr å lære av dem.

Nettopp fordi vi mener dette er vesentlig, har vi lagt så stor vekt på begreper som debatt, dialog, sammenfletting av diskurser osv. Snarere enn å "prioritere integrasjonslinjen", kan man vel si at vi ønsker å prioritere konfrontasjon, kritikk og meningsbrytning. Vi er selvsagt ikke blinde for at kvinneforskningen stiller med store handicap når det gjelder denne type "åpen" meningsutveksling og at det ikke er snakk om noen form for symmetri i "dialogen". Dette maktforholdet er imidlertid selve den utfordringen vi er nødt til å møte. Det forsvinner ikke av seg selv, og slett ikke ved avskjerming og tilbaketreking fra debatt og kritikk.

Slik vi ser det, er derfor det strategiske perspektivet bak vår formulering om å få kvinne- og kjønnsperspektivene "på plass" nærmest *det motsatte* av Beatrices fortolkning om at kvinneforskningen passivt skal "finne sin plass" innen normalvitenskapen. Vi håper med dette å ha klargjort vårt standpunkt.

Ellers har vi følgende tilleggs-kommentarer: 1) Vi er absolutt for å beholde og videreutvikle en separat organisering av kvinneforskningen. Dette står også i vår artikkel, og vi har nok oppfattet dette som så selvsagt at vi ikke fant behov for å utdype det. 2) Grunnen til at vi ikke eksplisitt har berørt spørsmålet om kvinne-

forskningen som ekstern samfunnskritikk, er at vi i artikkelen har holdt oss til spørsmål som angår Senterets formålsparagraf, hvor dette ikke er tema. Det samme gjelder forholdet til kvinnebevegelsen. Vi vil imidlertid gjerne komme tilbake til disse spørsmålene. En god anledning kan kanskje være høstens seminar ved Senteret om kvinneforskning og kvinnebevegelse som Beatrice selv skal være med å arrangere?

Kommentar til Arnhild Taksdal

Også Arnild leser vår artikkel som en nedtoning av av konflikt og politikk. Et av hennes poenger er at vi gjennom vår prioritering "toner ned" Senterets fag- og undervisningspolitiske arbeid. Det er faktisk ingenting i vårt innlegg som sier noe sånt, og her vil vi hevde at Arnild slett ikke leser det vi skriver. Vi understreker gjennom hele punktet "Forskning som basisaktivitet" nettopp hvordan Senterets forskningsvirksomhet kan og bør knyttes sammen med den fag- og universitetspolitiske siden ved Senterets målsetting (som forøvrig siteres i sin helhet innledningsvis). Her nevnes eksplisitt: aktivt samarbeid og dialog med grunnenhetene, fremme kvinne- og kjønnsforskningsspektiver i studiene, rekruttere studenter, realisere tverrfaglighet, drive seminarvirksomhet, bidra til forskerutdanningen, og drive formidlings- og informasjonsvirksomhet. Dette står til og med med uthevet skrift i artikkelen. Arnilds argumentasjon får oss til å undres om koplingen til forskning i seg selv oppfattes som en nedtoning. Mener hun at universitets- og fagpolitikk og forskning i seg selv er adskilte virksomheter?

Arnhild synes videre å lese noen klare føringer i vår bruk av begrepene om 'kvinneforskning' og 'kjønnsforskning'. Dette er et spørsmål vi ikke har skrevet om, og hennes lesning her er overraskende tendensiøs. Vi har i vår artikkel snakket nokså konsekvent om kvinne- og kjønnsforskning (jfr. overskriften). Forøvrig bruker vi begrepene tildels om hverandre. Avsnittene om å "initiere" vs. å "ta med seg" forskningsprosjekter har derfor overhodet ikke adresse til dette spørsmålet, men tar rett og slett

sikte på å profilere Senteret sterkere som *pådriver* i forskningspolitikken. En aldri så liten uro: vi kan da ikke ha kommet dit at man ikke lenger kan bruke ordene "kvinneforskning" og "kjønnsforskning" uten straks å bli plassert i bestemte posisjoner? I så fall synes vi helt andre varselamper bør blinke enn de Arnhild tar til orde for.

Et tredje punkt som Arnhild tar opp gjelder spørsmålet om en særegen kvinnelig kunnskapsproduksjon. Akkurat her markerer vi ganske riktig en nokså klar posisjon. Og hvorfor skulle vi ikke det? At dette spørsmålet er *omdiskutert*, kan vel ikke være noen grunn til at vi skulle avholde oss fra å markere et standpunkt. Vi kan ikke se at dette skulle bety "manglende åpenhet overfor og anerkjennelse av en helt sentral diskusjon". Eller ville Arnhild ha følt seg tryggere om vi *ikke* hadde gjort det klart hva vi mente?

La oss gi en utdyping og presisering av hva som ligger i vårt standpunkt. Når vi hevder at formålet ikke er å etablere en *særegen* kvinnelig kunnskapsproduksjon, mener vi overhodet ikke, slik Arnhild oppfatter det, å avfeie "en stor del av den empiriske forskningen, teoriutviklingen og vitenskapsteoretiske debatten som har

preget kvinneforskningen gjennom mange år". Det vi ønsker å reservere oss mot, er synspunktet om at kvinneforskningen (evt. kjønnsforskningen) skulle kunne legitimeres utelukkende på basis av egne interne kriterier, dvs. som en egen "kvinnevitenskap". Vi mener med andre ord at kvinneforskningens kunnskapsproduksjon må kunne legitimeres utad som noe som er - ihvertfall på sikt - "forståelig" og - så for andre deler av vitenskapssamfunnet. Hvis ikke blir jo alt snakk om *påvirkning og endring* av de rådende vitenskapskriterier, hele spørsmålet om å fremme kvinneperspektiver i fagene, temmelig formålsløst. Dette betyr *nettopp ikke* at det eksisterende vitenskapssamfunnet automatisk er garantien for god kunnskap. (Med all respekt å melde, hvis det var det vi mente, ville vi neppe tatt jobb ved Senter for kvinneforskning.)

Til slutt til Arnhilds funderinger omkring vårt ønske om åpenhet og selvrefleksjon. Vi kan dessverre ikke gjøre noe med hennes "urolige opplevelse av dobbeltkommunikasjon" når vi vektlegger dette poenget. For oss er feministisk forskning ikke bare et kritisk, men også et selvkritisk prosjekt. Å stille spørsmålsteget også ved egne implisitte premisser er dessuten i tråd med de beste tradisjonene i fe-

ministisk kvinne- og kjønnsforskning. Det er derfor vanskelig for oss å forstå at det i seg selv skulle være mistenkelig å legge fram egne fagpolitiske perspektiver og invitere til åpen debatt. Vi er overrasket over at dette kan oppfattes som så kontroversielt, og at det blir lest så mange skumle motiver inn i det.

Det burde være unødvendig å understreke at vår artikkel ikke innebærer noen markering av en monolittisk enighet om alle viktige spørsmål. Til tross for ulikheter og uenigheter deler vi imidlertid noen synspunkter på virksomheten ved Senter for kvinneforskning. Vi ønsker oss et senter som er utadrettet og åpent også i forhold til dem som ikke allerede forstår seg selv som kvinneforskere. Vi har tro på en feministisk forskning som utnytter og utvikler sitt kritiske potensiale i dialog med andre forskere og forskningsmiljøer. Samtidig ønsker vi oss et senter som gir rom for uenighet og kritikk uten at respekt, støtte og omsorg går tapt. Dette innebærer ikke annet enn en videreføring av senterets beste tradisjoner.

Harriet Bjerrum Nielsen,
Gro Hagemann og
Jorun Solheim

Kompetansekatalog over kvinne- og kjønnsforskning ved Universitetet i Oslo

Kompetansekatalogen over kvinne- og kjønnsforskning med en tilleggs-oversikt over kvinner i vitenskapelige stillinger ved Universitetet i Oslo, er nå en realitet. I mai måned ble sluttstrek satt for muligheten til å komme med i katalogen, og totalt svarte 549 personer på invitasjonen. Hele 201 (hvorav 16 menn) definerer sin forskning som kvinne- og kjønnsforsk-

ning; det er i overkant av hva vi hadde ventet, og derved ekstra gledelig. Forskerne ble invitert til å oppgi inntil 10 stikkord for sine kompetanseområder, og redaktørene Linda Salomonsen og Sidsel Platou Aarseth, prøvde å yde dem rettferdighet ved å la forskernes egne stikkord i hovedsak bli stående. Det er bestandig vanskelig å måtte gripe inn i hva forskeren selv har skrevet, men når kompetanseområdet er beskrevet heller enn gitt i stikkordsform, måtte vi tillate oss å lage egne stikkord. Dess-

uten var redigering noen ganger nødvendig av tekniske årsaker, eller vi satte området under flere mulige oppslagsord.

Ut fra et stadig økende antall henvendelser til Senteret fra enkeltpersoner, organisasjoner og massemedia med spørsmål etter personer med ulik kompetanse, ikke bare tror, men vet vi at denne kompetansekatalogen vil bli et nyttig og hjelpemiddel både i Universitetets formidlingsarbeid innad og utad.

Katalogen trykkes i et opplag på 3000 eksemplarer, og vi må derfor i første omgang prioritere å få den spredd i ulike miljøer, slik at flest mulig interesserte kan få tilgang til den. Det er derfor kun spesielt interesserte enkeltpersoner som vil kunne bestille den på slippen nedenfor, men du er hjertelig velkommen til å bestille den på vegne av din institusjon.

Sidsel Platou Aarseth

☐ eksemplar(er) av Kompetansekatalog over kvinne- og kjønnsforskning. Bestilles til:

NAVN:

ADRESSE:

POSTNR./STED:

Høstens seminarprogram

Kvinner og kristendom, kvinner og krig, kvinner og medisinsk fagkunnskap, kvinner som studenter er noen av de temaer som vil bli belyst i løpet av høsten på Senter for kvinneforskning. Sosiologer, psykologer, historikere, religionshistorikere, litteraturvitere og medisinerer kommer på besøk. Flere av vårens seminarrekker videreføres og nye kommer til.

Women in Christian Tradition

Vi åpner sesongen tirsdag 23. august, med et dagsseminar om kvinner i den kristne tradisjon. En rekke internasjonalt kjente representanter for humanistisk kvinneforskning møtes på Det Norske Vitenskapsakademi for å planlegge neste konferanse i serien: *"Women in the Christian Tradition, from Late Antiquity to Age of Reform"*. Første europeiske forskerkonferanse om dette emne ble holdt i regi av European Science Foundation i 1992. Gruppen består av kvinneforskere innen senantikken og middelalderens historie, litteratur og religionsvitenskap. Koordinator er professor Kari Elisabeth Børresen, Universitetet i Oslo. Hun sørger for at også Senteret får glede av gruppen ved å arrangere et seminar med temaet: *Women's Studies of the Christian Tradition*. Forelesere vil være: Renate Blumenfeld-Kosinski (PittsburghPA), Sofia Boesch Gajano (Roma), Nanna Damsholt og Lone Fatum (København), Elena Giannarelli (Firenze), Anneke Mulder-Bakker (Groningen), Eva Marie Synek (Wien), Jocelyn Wogan-Browne (Liverpool) og Kari Elisabeth Børresen. Seminaret finner sted 23. august fra kl. 9-16 på Senteret. Nærmere program kommer i løpet av sommeren og kan bestilles på bestillingsslippen på siste side.

Studenter, kjønn og universitetskultur

er den foreløpige tittel på et dagsseminar som tar opp følgende spørsmål: Har det noen betydning i læringssituasjonen at studentene faktisk er av to kjønn, og hvordan kommer dette evt. til uttrykk i samspillet mellom lærere og studenter? Temaet vil bli belyst fra ulike synsvinkler gjennom forelesninger og diskusjoner om: Studentlivet - en tilstandsbeskrivelse; studenter og spiseforstyrrelser; kjønn som forhandlingstema mellom studenter; uønsket seksuell oppmerksomhet. Innledere vil være forskere og studenter. Seminaret retter seg i første rekke mot lærere og veiledere ved universitetet, men f.eks. studieveiledere og spesielt interesserte studenter er også velkomne. Seminaret finner sted fredag 23. september kl. 9-16. Det arrangeres i samarbeid med sosionomtjenesten ved SiO og likestillingskonsulenten ved UiO. Likestillingskonsulent Lise Christensen er ansvarlig koordinator.

Kvinner og krig

Senteret får den 7. oktober besøk av en fransk og en dansk kvinnehistoriker, som på ulike områder har forsket på kvinner og krig. Det er professor Rose Duroux fra Université de Clermont-Ferrand i Frankrike og forsker Anette Warring fra Roskilde Universitetscenter i Danmark. Anette Warring har nettopp avsluttet et spennende doktorgradsarbeid med tittelen *Tyskerpiger, nationalitet og køn* og dette vil også være tema for hennes forelesning på senteret kl. 9-12. I Danmark, som i Norge, ble et stort antall kvinner under og etter annen verdenskrig utsatt for gatens justis i form av ydmykende fysiske og psykiske overgrep. Denne delen av dansk retts- og sosialhistorie er ikke tidligere systematisk analysert, og Warrings arbeid er derfor et internasjonalt pionerarbeid på området. Hun inviteres til Oslo i samarbeid med Institutt for kriminologi, UiO. Sosiolog Ulla-Britt Lilleaas er ansvarlig fra Senteret.

Rose Duroux som er leder av Institut Hispanique ved l'Université Blai-

se-Pascal har forsket på humanitært hjelpearbeid i forbindelse med krigsføring og folkeforflytting. Hun har også sett på norske kvinners hjelpearbeid under den spanske borgerkrig og i Frankrike under annen verdenskrig, bl.a. Nini Haslund Gleditsch og Alice Resch Synnestvedt. Tittelen på Rose Duroux forelesning, som holdes på Nobelinstituttet kl. 13-15, er *Nini, Alice et les autres*. Forelesningen vil foregå på fransk, med norsk oversettelse. Rose Duroux er invitert på initiativ av professor Sølvi Sogner fra avdelingen for historie ved IKS, UiO.

Menn og mannsforskning

Flere utenlandske mannsforskere skal også gjeste Senteret til høsten. I begynnelsen av oktober kommer den kjente amerikanske mannsforskeren Michael Kimmel, invitert på initiativ av Nettverket for forskning om menn. Kimmel er professor i sosiologi ved University of New York og redaktør av det nystartede tidsskriftet *"Masculinity"*. Han har skrevet bl.a. om menns rolle i den amerikanske feminisismes historie.

Den engelske manns- og familieforsker David Morgan, senior lecturer i sosiologi ved Universitetet i Manchester, gjestet Senteret i januar i år. I oktober kommer han igjen og denne gang blir det flere seminarer med et kritisk blikk på ekteskap og familie. Mandag 10. og tirsdag 11. oktober vil Morgan holde forskerseminar om temaene: *Institution and Relationship in Marriage and Conceptualizing the Family: The Emotional and the Economic*. Morgan vil se på sosiologiske og psykoanalytisk orienterte teorier om familien og forholde dem til hverandre. Er det snakk om en ideologi eller en modell? Onsdag 12. oktober blir det en åpen forelesning kl. 10-12 om *Gender in Marriage*. Psykolog Halldis K. Leira er ansvarlig for disse arrangementene på vegne av Senteret.

Seminaret om og med mannlige forskere kommer også til å fortsette til høsten. I vår har vi hatt to idéhistorikere, en etnolog og en sosialantropolog i ilden. Vi fortsetter med historikeren Knut Kjeldstadli og en

idèhistoriker til, Rune Slagstad, og kanskje enda flere?

Ekkelt og urent?

Senteret arbeider for tiden på å få satt i gang et tverrvitenskapelig paraplyprosjekt med utgangspunkt i medisinsk kvinneforskning. Temaet er foreløpig kalt: *Fra kvinners symptomerfaringer til medisinsk fagkunnskap - ubestemte symptomer og plager*. Spørsmålene gjelder f.eks. hva pasientopplevelse betyr for det medisinen aksepterer som symptomer og hva man kan lære av å lytte og forstå bedre kvinners kroppserfaringer. Fredag 18. november holdes et prosjektforberedende heldagsseminar med arbeidstittelen: *Ekkelt og urent? Hva kan kvinners helserfaringer og symptomer lære oss om underlivsplager?* Seminaret kan ses i sammenheng med fjorårets seminar om kvinnekroppen som informasjonssystem - og som der sattes det på en dialog mellom kvinneforskere innen medisin, samfunnsvitenskap og humaniora. Professor Kirsti Malterud fra Universitetet i Bergen er faglig koordinator.

Kvinneforskning og kvinnebevegelse

Som det fremgår av både den innledende artikkelen og av debatten i dette nummer av *Bulletine*, så er kvinneforskningens forhold til kvinnebevegelsen igjen til debatt. Er kvinneforskningen blitt for akademisert? Hva har skjedd med kvinneforskningens opprinnelige ambisjoner og visjoner? På den andre siden: Hva slags kvinnebevegelse er det i dag snakk om? Og er det nå så selvsagt at kvinneforskningen alltid skal følge kvinnebevegelsens saker? Kort sagt - hva bør forholdet mellom politikk og vitenskap være i kvinneforskningen? Hva betyr "feminisme" rundt årtusenskiftet? Initiativet til dette seminar er tatt av Beatrice Halsaa, Oppland distrikthøgskole, som sammen med Harriet Bjerrum Nielsen vil stå ansvarlig. Planen er et seminar som går flere ganger utover høsten.

Utviklingsseminar om kvalitativ metode

Vårens planleggingsseminar om kvalitativ metode resulterte i en plan for et seminar i kvalitativ metode som

skal gå over seks fredager høsten 94 og våren 95. Datoene blir 30. september, 28. oktober, 2. desember, 24. februar, 31. mars og 28. april. Seminaret er tenkt som et utviklingsarbeid der kvinneforskere som har brukt kvalitative metoder i sin forskning utveksler erfaringer, samtidig som de deler disse med studenter og kandidater som er i gang med prosjekter der de metodiske fremgangsmåter er kvalitative. Hensikten er bl.a. å utvikle mer eksplisitte begrunnelses- og kvalitetskriterier for kvalitativ forskningsprosedyre og å vurdere i hvilken forstand beslutninger og begrunnelser kan knyttes opp mot kunnskapsinteressen og kunnskapssituasjonen i det enkelte prosjekt. Seminaret vil bli basert på bl.a. prosjektfremleggelser og forberedte innledninger fra deltakerne. Det er utarbeidet et notat og et foreløpig program for seminaret som man kan få tilsendt ved å bruke kupongen på siste side. Hanne Haavind (Psykologisk institutt) og Harriet Bjerrum Nielsen er faglige koordinatorene.

Kjønn og modernitet

Dette seminaret fortsetter til høsten. Muligens med en litt annen form, men med samme tema og samme ønske om å samle et bredere diskusjonsforum av interesserte rundt Senterets prosjekt *"Kjønnenes møte med det moderne"*.

På programmet står bl.a. et besøk av den amerikanske kvinnehistorikeren Alice Kessler-Harris fra Rutgers University i New Jersey. Kessler-Harris som er invitert hit av Institutt for samfunnsforskning er professor i historie og leder av et av de største women's-studies programs i USA. Hennes forskningsfelt er kvinner og arbeid og kjønnsperspektiver på sosialpolitikken historie.

En annen gjest vil bli den danske kvinnehistoriker Bente Rosenbeck, som også besøkte Senteret i 1988. Hun har bl.a. skrevet boka *Kvindekøen* som analyserer den moderne kvinnelighets historie fra 1880 til 1980, og ikke minst den medisinske fagvitenskaps skiftende forestillinger om kvinner og kvinnelighet de siste 100 år. Bente Rosenbeck er gjesteforsker på Senteret i høst og skal være her i seks uker fra slutten av oktober.

Andre seminarer - og noen ideer

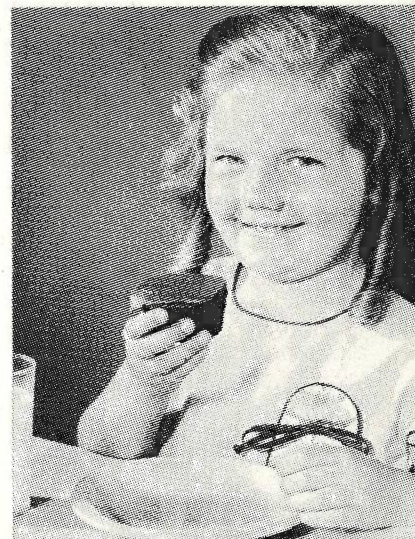
Mary Suzanne Schriber, professor i litteraturvitenskap ved Northern Illinois University, USA, vil forelese ved Senteret antakeligvis rundt måneds-skiftet september/oktober. Temaet for forelesningen vil være amerikanske kvinnelige forfattere på 1800-tallet. Det er Ann Gulden ved Institutt for britiske og amerikanske studier som står for denne kontakten.

Nettverket for forskning om seksualisert vold skal ha to møter i høst, hhv. 23. august og 22. november. Det skal arbeides videre med årets tema som er formidling og formidlingsstrategier for å bearbeide og minske motstand mot kunnskap om seksualisert vold. (Se egen omtale et annet sted i dette nr. av *Bulletine*).

Det har lenge vært ytre ønske om at Senteret kunne tilby en "startpakke" i kvinneforskning, dvs. et introduksjonsseminar over noen ganger om hva kvinneforskning er, hvordan den har utviklet seg, ulike faser og posisjoner i kvinneforskningen etc. Et slikt kurs er ikke minst aktuelt nå til høst hvor HF-fakultetet ikke har sett seg i stand til å tilby semesteremnet i Kjønn og kultur.

En annen idè som det kanskje blir noe av til høsten er å følge opp doktorgader i kvinneforskning med faglige arrangementer her på Senteret. Også dette kommer vi tilbake til i *Minibulletine* som kommer ut omkring 1. september.

Harriet Bjerrum Nielsen

Vellykket seminar på Voksenåsen

22.-24. april møttes "Nordisk nettverk for kjønnsosialiseringsforskning" til sin tredje konferanse. "Gender, Modernity, Postmodernity - new perspectives on development/ construction of gender", var hovedtemaet. 56 kvinneforskere fra Finland, Danmark, Sverige og Norge møttes på Lysebu.

I løpet av tre dager fikk vi høre fem spennende innlegg. Først ute var Valerie Walkerdine, professor ved Goldsmith's College, University of London. Hun understreket særlig betydningen av å skrive forskjellige, historiske og kulturspesifikke historier om "girlhood", og ga selv eksempler på dette. (Jfr "Løperjenten" av Vibeke Løkkeberg, eller "Elleve år" av Sigrid Undset.) Walkerdine viste også en video med samtale mellom kvinner som i dag har intellektuelle yrker, og som hadde vokst opp i arbeiderklassen. Undertegnede opplevde Walkerdines eksplisitte fokusering på forholdet mellom kvinneforskning og arbeiderklasse som forfriskende.

Monica Rudberg er professor ved Pedagogisk forskningsinstitutt, Universitetet i Oslo. Hun hadde meget sporty steppet inn på kort varsel fordi Carol Gilligan meldte forfall rett før seminaret. Monica Rudberg har en foredragsform som den rene performance-artist, og neppe noen av de tilstedeværende vil glemme at hun belyste psykososiale forhold knyttet til menstruasjon. Hun presenterte deretter utdrag fra et intervju med en ung kvinne og relaterte dette til Kristevas "abjection"-begrep.

Vincent Duindam er dosent ved Utrecht Universitet. Hans foredrag het "Socialisation theory and beyond." Duindam setter interessant kritisk lys på mange teoretiske retninger. Noe overraskende var han lite kritisk overfor sosialisering

begrepet til Talcott Parsons.

Hanne Haavind, professor ved Psykologisk institutt i Oslo, og Hildur Ve, professor ved Sosiologisk institutt i Bergen, holdt hver sin innledning om hvordan postmodernismen har utfordret kjønnsosialiseringsforskere.

Hanne Haavind etterlyste fenomener som alder og generasjon i postmoderne teori om sosialisering. Og avsluttet: *"I sometimes feel a little surprised when I see how easy post-modern jargon made it into some psychological discourses and how easy it is to rule out an array of arguments be going from universalism and just crossing over to total relativism and leave the social scientist rather self-absorbed."*

Hanne Haavind er klinisk barnepsykolog. Det er undertegnede også, og fra dette ståsted er verden meget kompleks. Barnet fødes inn i en kulturell kontekst, ikke bare inn i mor-barn dyaden, og deltar i et dialektisk samspill med omgivelsene rundt seg fra første stund. Sosialiseringen er full av nonverbale og verbale relasjonelle dialoger, dyadiske og ikke-dyadiske. Faren for reduksjonisme: å redusere mange komplekse forhold til få forhold, er stor ved teoriutvikling om dette. Dette gjelder sosialiseringsteori, objektrelasjonsteori og postmodernisme. For undertegnede er det periodiske nære forhold mellom objektrelasjonsteori og postmodernisme et paradoks. Mens postmodernismen krever dekonstruksjon, er utviklingspsykologiske teorier som baserer seg på premisset om mor-barn dyaden, virkelig en "grand narrative." Det er etter mitt syn ikke mulig å komme bort fra at teorier om utvikling som har mor-barn dyaden som et å priori-premiss, i sin konsekvens blir etnosentriske. Mor-barn-dyaden har statusmessig hegemoni i vår del av verden i dag, og er viktig i ideologiproduksjon. Men i det virkelige livet, både i vår samtid, historisk og flerkulturelt finnes det mange andre "sosialiseringsmønstre". Dette blir kanskje et viktig tema for den post-postmodernistiske perioden.

Hildur Ve startet med å sitere tittelen på Marshall Bermans bok *All*

that is solid melts into air (opprikkelig et Marx-sitat) og fortsatte: *"Looking back at the last five years, what melted into the air were concepts like progress, equality, emancipation, - and also exploitation, oppression, social class, and solidarity."* Postmodernismen kan selv sees på som en "Grand Narrative" ut fra sin spesielle samfunnsmessige kontekst, fortsatte hun. Ved å gjennomgå J.F. Scott, Fink, Aristoteles, Freud, Ericsson, George Herbert Mead, Giddens, Bauman, Beck og Bourdieu, presenterte Ve en vitenskapskritisk historisk studie som jeg vil anbefale alle som ønsker å sette seg inn i debatten, og som er redd for å ikke forstå den. Her får du tak i de viktigste linjene på fem sider. Heldigvis er alle foredragene tilgjengelige for alle som måtte ønske det: De blir trykket i sin helhet i et kompendium som senere kan bestilles fra Senter for kvinneforskning.

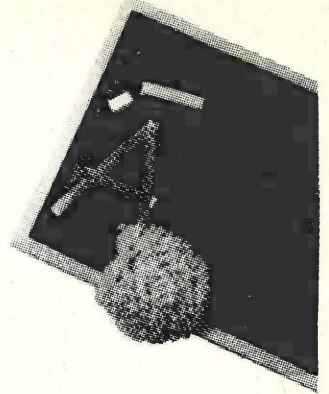
Seminaret var et samarbeid mellom Pedagogisk Forskningsinstitutt, Universitetet i Oslo, Senter for kvinneforskning, Universitetet i Oslo, og Sosiologisk Institutt, Universitetet i Bergen. Forberedelsene og gjennomføringen av konferansen var arrangementsmessig glitrende.

Stor takk til arrangementskomiteen: Harriet Bjerrum Nielsen, Monica Rudberg og Hildur Ve, og som vi ble fortalt: særlig Anne-Kathrine Broch-Due.

Men altså: Hva skal girlhood hete på norsk? Jentedom? Jenteskap? Jentevekt? Jentehele? *Jenteleik? Jentetid?* Kanskje noen allerede har løst dette? Send inn forslag!

På forhånd hadde deltakerne mottatt et kompendium med tekster av Gilligan, Benhabib, Walkerdine, Duindam. (Kompediet kan bestilles på Senteret - se bestillingsslipp på siste side).

Halldis K. Leira

Luce Irigaray:

Kjønnsforskjellens etikk

I århundrer har filosofien bygget på et eneste subjekt. Tiden er inne til at den får to og paradigmet finnes i kjønnsforskjellen.

-Simone de Beauvoir ville ikke være den andre, og insisterte derfor på å være den samme som mannen. Derved utelukkes andre identiteter enn mannens. Jeg vil betraktes som en riktig annen. Det skal være to kjønn, uten hieraki. Løsningen må finnes gjennom denne forskjell, ikke ved å slette den. Uten en slik forskjell kan vi ikke ha en etikk, ikke en politikk i egentlig forstand. Vi må konstruere et transcendentalt forhold til den andre...

Dette var i korttekst Luce Irigarays budskap da hun i mai besøkte Senter for kvinneforskning, bl.a. i anledning av utgivelsen av sin første bok oversatt til et nordisk språk: *Könskillnadens etik* (Symposion 1994). I to velbesøkte forelesninger utdypet hun sine synspunkter på det kvinnelige subjekt, ikke som *den annen*, men som *en annen*. Umiddelbart kunne det jo lyde som velkjente toner

fra særartsfeministene, men det avviste Irigaray: Forskjellsfeministene vil avgrense seg og bare beskrive seg selv. Derved opererer de egentlig også bare med ett subjekt, nemlig det kvinnelige. Men forskjell er alltid en forskjell mellom noe. Det er denne forskjellen mellom noe som Luce Irigaray prøver å skrive frem i sine tekster, og hun må vri på språket for å synliggjøre den. Vi presenterer her et utdrag av en av de tekster som Irigaray leste på et av seminarene og som nettopp dreier seg om forholdet til den som er helt annerledes. Boka hvorfra teksten er hentet heter "*J'aime à toi*" og det må på norsk bli noe i retning av: "Jeg elsker til deg" - Irigaray setter altså inn det preposisjonsledd som skal vise at kjærlighet er noe som forutsetter en forskjell mellom to og ikke en sammensmeltning av to til en. Takk til Sissel Lie fra Universitetet i Trondheim som har hjulpet oss med oversettelsen. Sammen med Ragnhild Reinton, Irene Iversen og Anne-Birgitte Rønning fra IKS, UiO gjorde hun en kjempeinnsats under selve seminaret for å få alle spørsmål og svar sikkert løst fra norsk til fransk og omvendt.

Harriet Bjerrum Nielsen

I en stillhet

som er nesten absolutt

Jeg lytter til deg er ikke å vente på eller høre en melding fra deg, og heller ikke det enkle uttrykket for en følelse (noen ganger et alt for naivt mål for psykoanalysen). *Jeg lytter til deg* er å lytte til din tale som unik, som noe som ikke kan reduseres, særlig ikke til min, som ny, ennå ukjent. Det er å høre den som uttrykk for en intensjon, en menneskelig, åndelig tilblivelse.

I forholdene innenfor de menneskelige og guddommelige, naturlige eller åndelige genealogiene, antas det at den eldste vet hva den yngste er og bør bli. Han antas å vite den yngste. Han lytter til ham bare innenfor en vitenskap eller en eksisterende sannhets område. Adgang til den seksuelle forskjellen, til overskridelsens horisontalitet krever: jeg vet deg ikke, det gjør at man fødes til ensomhet og til respekt for den andres mysterium.

Jeg forstår deg, jeg kjenner deg, er ofte uttrykk for det umulige i å få adgang til ensomheten. Jeg fremmedgjør meg og jeg fremmedgjør deg til/i en pseudovirkelighet eller sannhet. Jeg reduserer deg til min eksistens, min erfaring, til det jeg allerede kjenner for å unngå ensomheten.

Dette språket er ofte et voksespråk som på denne måten lammer barnets frihet til tilblivelse, gjennom den vokses egne mangel på selvstendighet.

Jeg lytter til deg, som en annen, overskridende i forhold til meg, ber om å flyttes til en ny dimensjon. Jeg lytter til deg: jeg oppfatter hva du sier, jeg er lydhør i forhold til det, jeg forsøker å høre din intensjon gjennom det. Det betyr ikke: jeg forstår deg, jeg kjenner deg, altså er det ikke nødvendig å lytte til deg og jeg kan til og med foreskrive deg en fremtid. Nei, jeg lytter til deg som den og det som jeg ikke ennå kjenner, med utgangspunkt i en frihet og en mottakelighet som jeg sparer til denne begivenheten. Jeg lytter til deg: jeg oppmuntrer frembruddet av noe som ennå ikke er, en tilblivelse, en vekst, noen

ganger en fødsel. Jeg lytter til deg passer på noe ennå-ikke-kodet, stillhet, et sted å være til, initiativ, fri intensjonalitet, støtte for din tilblivelse.

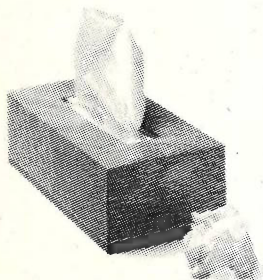
Jeg lytter til deg ikke ut fra hva jeg vet, føler, og er allerede, ikke ut fra det verden og språket er allerede, altså på en slags formell måte. Jeg lytter heller til deg som åpenbaringen av en sannhet som ennå ikke har gitt seg til kjenne, din og verdens, åpenbart gjennom og av deg. Jeg gir deg stillhet der fremtiden ved deg - og kanskje ved meg, men sammen med deg og ikke som deg eller uten deg - kan komme til syne og skape seg et fundament.

Denne stillheten er verken fiendtlig eller begrensende. Den er mottakelighet som intet eller ingen legger beslag på, bekymrer seg for. Intet språk, ingen verden, ingen Gud. (...)

Lytte til deg underforstår, i det minste et øyeblikk, at jeg kan la alle disse pliktene hvile. Måtte intet eller ingen tvinge meg til noe som helst, jeg inkluderer her mine kroppslider, min treghet, min tretthet. (...)

Du, hvem er du? Du som verken er eller noensinne blir meg eller min.

(Luce Irigaray: *J'aime à toi*, 1992: 180-185. Oversatt av Sissel Lie)

Sannheter eller skrøner?

Anne Fausto-Sterling, professor i medisinsk biologi ved Brown University i USA, har nettopp besøkt Oslo. I tillegg til en åpen forelesning på Blindern med tittelen "*Questions of Gender: Can Biology Provide Answers?*" ledet hun et arbeidsseminar og en forsker-workshop på Senter for kvinneforskning, der problemstillinger i forelesningen ble utdypet og debattert.

Noen presentasjonsrunder avslørte at de fleste deltakerne var samfunnsvitere, mens (iallfall for undertegnede) overraskende få var medisiner eller naturforskere. Enda færre humanister hadde funnet veien, og det var synd, for Fausto-Sterlings hovedpoeng, slik jeg ser det, var at biologisk praksis også er litterær praksis. I forelesningen gikk hun så langt som å kalle biologiens fremstillinger av kjønnsdifferens for "an elaborate hoax" eller på godt norsk, en skrøne. Dette underbygget hun gjennom analyser av biologiske teorier om kjønnsrelaterte kognitive forskjeller (de fleste fra 1960 og 70-årene), der hun viste at alle via forskjellige veier kommer fram til samme konklusjon,

nemlig at kvinner er mindre flinke enn menn til et eller annet. Denne konklusjonen er faktisk forutbestemt, hevdet Fausto-Sterling, fordi biologiske data alltid tolkes inn i allerede eksisterende sosiale kategorier og holdninger. Dermed fungerer biologien som et speilbilde av det til enhver til rådende synet på kjønnsdifferens, og det den forteller kan og må analyseres på samme måte som andre sosiale konstruksjoner. Fra denne synsvinkelen representerer ikke moderne vitenskap noe fremskritt i forhold til sine forløpere på sytten- og attenhundretallet. Vitenskapelige "sannheter" er ytringer som i likhet med andre utsagn må tolkes innenfor en historisk og sosial kontekst. Det er mulig jeg som litteraturforsker vrir Fausto-Sterlings argumentasjon for mye i retning av tekstanalyse. Men grunnen til at jeg selv fant veien til Oslo for å høre på henne, er nettopp at jeg tror at det er i skjæringspunktet mellom feministisk natur- og litteraturvitenskap mye av det mest spennende i begge leire skjer nå for tiden. Overløpere som Anne Fausto-Sterling, Evelyn Fox Keller og Donna Haraway har mye å lære litteraturforskere så vel som biologer, medisiner og samfunnsvitere.

Anka Ryall
Universitetet i Tromsø

Nettverk for forskning om seksualisert vold

Også for 1994 ble bevilget midler til prosjektet Nettverk for forskning om seksualisert vold fra programmet Seksualisert vold i Norges forskningsråd.

Planleggingsgruppa i år består av psykolog Ruth Toverud og sosiolog Sidsel Platou Aarseth, Senter for kvinneforskning, forsker Kristin Skjørten, Institutt for kriminologi og sosiolog Sissel Frøberg, Institutt for sosiologi. Prosjektansvarlig er daglig leder Fride Eeg-Henriksen, Senter for kvinneforskning.

Vi har planlagt tre arbeidsmøter - ett i vårsemesteret 15. april og to i høstsemesteret 23. august og 22. november. Vi vil sette fokus på formidling og ulike formidlingsformer og strategier for å bearbeide og minske motstand mot kunnskap om seksualisert vold.

Første møtet 15. april var journalist Gunnar Ringheim, Dagbladet innleder sammen med forsker Arnhild Taksdal, SEFOS, Universitetet i Bergen. De forsøkte å gi et overordnet perspektiv på medias rolle innen feltet seksualisert vold, og hva dette sier om rammen for vårt samspill med media. Stud.mag.art. Torill Torp-

Holte tok ansvaret for en omfattende veggavis, som via ulike effekter synliggjorde hva den enkelte avisleser må forholde seg til ved pressens formidling av feltet seksualisert vold.

Andre møte vil gi rom for individuelle formidlingserfaringer med ulike media, og ta for seg forholdet forsker/journalist,- muligheter og rettigheter. Tredje møte vil så sette søkelyset på samspillet mellom ulike profesjonsgrupper i en konkret sak, den såkalte Bjugnsaken.

Velkommen til videre nettverksarbeid!

Sidsel Platou Aarseth

Spiseforstyrrelser - et uttrykk for unge kvinners dilemma i vår kultur

Hovedfagsoppgave levert av Bente Engh ved Pyskologisk institutt høsten 1993

Bakgrunnen for denne fenomenologiske undersøkelsen har vært å stille spørsmålsteget ved psykologiske påstander om at kvinner med spiseforstyrrelser har en motstand mot å bli voksne kvinner.

Undersøkelsen har vist at ingen av de åtte unge kvinnene jeg har intervjuet, kunne gi noen reflekterte svar på hvordan eller når de blir kvinner. De kunne derimot fortelle omfattende og inngående om sine erfaringer og ønsker i forhold til mat og kropp, følelser og begjær, egne ferdigheter og prestasjoner, samt hva venner og familie betyr for dem.

Det å bevege seg fra å være jente til å bli voksen kvinne i vår kultur er et dilemma fordi det dreier seg om noe som ikke er tilstrekkelig omtalt og beskrevet, men som det er opp til enhver å finne ut av, og som er nødvendig for alle med en kvinnekropp. Det er mytologisert i den forstand at det er forutsettes å være naturlig og gitt for alle. Ved å sammenligne historier fra fire unge kvinner som har utviklet spiseforstyrrelser, med fire unge kvinner som ikke har utviklet spiseforstyrrelser, har det vært mulig å se nærmere på fellestrekk og variasjoner i disse unge kvinners erfaringer.

For å belyse dette nærmere ble de unge kvinners historier fortolket med spesielt hensyn til to dilemmaer i overgangen fra jente til kvinne i vår kultur. Det ene dilemmaet handler om hvordan en skal forholde seg til den kroppslige endringen dette medfører, og det andre dilemmaet er knyttet til betydningen av deres prestasjoner. Det å skulle utvikle sin kvinnelige identitet, blir derfor en kulturell utviklingsoppgave som alle kvinner må finne sitt svar på.

Å skulle bli kvinne i vår kultur forutsetter at en er i stand til å finne egne gode svar på disse dilemmaene. Betydningen av å ha utviklet en relativt stabil selvfølelse blir avgjørende i møtet med de kulturelle og sosiale betingelsene. Selvfølelsen blir også en avgjørende forutsetning for å kunne relatere seg til andre. Gjennom relasjonen til de andre får de muligheten til å utsette og bearbeide det de føler at de ennå ikke er i stand til å møte. Det blir et felles prosjekt som alle kan benytte som referanse.

Det å bli kvinne viser seg å være en kulturell blind flekk og en kulturell nødvendighet når kvinner som ikke har spiseforstyrrelser direkte eller indirekte forteller om den betydningen det har for deres handlemåter at de er kvinner. Det handler om at de i egne og andres øyne skal og bør forminske seg selv, og at det de gjør må bli regnet med å bli vurdert etter hvilke positive og behagelige inntrykk de gjør på andre, og tilsvarende ikke bare kan baseres på hva de selv har lyst til og oppnå eller få til. Denne *selvforminskingen* og behagingen av andre kan skje gjennom å ønske å ha en passelig og riktig størrelse og fasong på kroppen.

De unge kvinnene som har spiseforstyrrelser snakker ikke om hvordan de vil være som kvinner. Det er mulig å se utelatelsen av direkte referanser til dette, som at det ligger meningsmessige tvetydigheter mellom det som vinner andres anerkjennelse og bekreftelse på en som person og det som vinner anerkjennelse og bekreftelse på en som kvinne. Tvetydigheten og usikkerheten på hvem de er og kan være tar de unge kvinnene som har utviklet spiseforstyrrelser bokstavelig. Gjennom sine reaksjonsmåter oppnår de å redusere tvetydigheten ved å gjøre den konkret: De forminsker seg selv på en måte som fører til økt kontroll og selvbestemmelse, samtidig som de unndrar seg andres vurderinger av dem som kvinner. De avgrenser og beskytter seg mot krenkelser av integritet, - krenkelser som

har foregått eller som kan forekomme fordi de er kvinner.

For unge kvinner kan det å avstå fra og spise og bruke tid og anstrengelser på å kontrollere hva man spiser, handle om å uttrykke selvforståelse, det vil si hvordan de forholder seg til seg selv og andre. På den måten kontrollerer de seg selv og unngår å bli kontrollert av andre. Samtidig er det slik at det å bli tynn og å være opptatt av å være veldig tynn for unge kvinner kan handle om å uttrykke sin identitetsoppfattning. Det vil si at de prøver å skape sammenheng og konsistens fremfor forvirring og splittelse i egen person. På den måten opplever de seg som en person som er mer avgrenset, samlet og entydig, fremfor å være oppsplittet, kaotisk, sårbar og ubeskyttet.

Spiseforstyrrelser som reaksjonsform vil i neste omgang bli ett sett av løsninger som fanger dem i en livsform der de er bundet til å opptre rigid. Spiseforstyrrelsene blir et altomfattende og energikrevende prosjekt, som gjør dem slitne og fører til at de kommer på kollisjonskurs med sine omgivelser. Det fører videre til at de får svært lite rom å bevege seg i. De blir fanget i opplevelser av tristhet og tomhet, da de får lite tilbakemeldinger på seg selv. De blir sittende fast i perfektjonistiske hylster som ikke bringer dem dit de ønsker seg. Det gjør dem ensomme og isolerte og avskåret fra å dele sine opplevelser med andre. Det er ikke slik for alle kvinner, men det kan være slik for noen kvinner. Denne måten å utvikle selvoppfatning og identitet, skiller kvinner som har utviklet alvorlige spiseforstyrrelser fra andre unge kvinner.

De andre unge kvinnene som ikke har spiseforstyrrelser har hatt alternativer til å unngå en slik utvikling og funnet frem til andre løsninger på liknende dilemmaer. De henviser oftere og sikrere til hvordan de avgrenser og beskytter seg på forskjellige og mer direkte måter, når det gjelder temaer som mat og kropp, følelser og begjær, familie og venner. De kan derfor i

større grad forholde seg til kravet om å forminske seg og behage andre, og ser det som et krav til alle kvinner i

egenskap av at de er kvinner. De har kunnet uttrykke og dele sine opplevelser og sine reaksjoner på omgivel-

senes krav og forventninger til dem med andre i sin familie, og de har kunnet gi dette følelsesmessige uttrykk. De trenger ikke i samme grad å redusere tvetydighetene ved å konstruere konkretistiske entydigheter, men har råd til å forholde seg til sosiale krav unge kvinner møter. De dilemmaene og den usikkerheten de ikke er i stand til å mestre, den kan utsettes på grunnlag av beslutningen tatt sammen med de andre.

Den største forskjellen mellom de unge kvinnene i disse to gruppene har vært at de som ikke har utviklet spiseforstyrrelser har kunnet være en av flere jenter i samme situasjon. Det har ført til at de har hatt venninner å dele og sammenligne opplevelsene sine med. Det som var mest påfallende gjennom intervjuene var at alle de åtte unge kvinnene vektla nettopp betydningen av å kunne dele sine erfaringer i overgangen fra å være jente til å bli kvinne. Det gav dem muligheten til å finne sine egne personlige uttrykk på disse dilemmaene. I denne sammenhengen trakk de spesielt frem betydningen av å ha en kvinnekropp, og hvordan en kan beskytte seg i en kultur hvor en tar kvinnelige kroppslige og seksuelle erfaringer for gitt.

Jeg vil samtidig få takke alle ved Senter for kvinneforskning, da den faglige, praktiske og sosiale støtten dere har vist under hele prosjektet, var en av de viktigste forutsetningene for at jeg fikk skrevet ferdig hovedoppgaven min.

Bente Engh

Løpende informasjon på Senteret

På Senteret har vi en stor oppslagstavle med løpende informasjon av ulike slag. Tavla har en god del informasjon om norske og utenlandske aktiviteter, og ikke minst opplysninger om lokale aktiviteter både ved Senteret og ved Universitetet forøvrig.

Hit kommet jevnlig informasjoner blant annet fra Solveig Bergman, koordinatoren for nordisk kvinneforskning f. eks. om Nordisk Forum i Åbo, august 1994. Her kan du også lese nyhetsbrev om verdenskonferan-

sen i Beijing i 1995 og om den regionale konferansen om kvinner i Wien i oktober 1994 som skal forberede denne. Ikke sjelden får vi henvendelser fra tidsskrifter i utlandet med "call for papers". Informasjon om stipend og jobbtillbud innen kvinneforskning i inn og utland finnes også på tavlen.

På Senteret har vi i tillegg permer med opplysninger og informasjonsnettverk i utlandet, legater og stipendmuligheter for studier i utlandet. Stipend og Legathåndboken fra 1993 tar for seg geografisk begrensede stipendier og legater, fagorienterte stipendier og legater, forskningsstipendier mm.

GRACE (European Women's

Studies databank) har gitt ut en studentguide til kvinnestudier i forskjellige fag og land i EU (1991). Europarådet kom i 1992 med en adresseliste over institusjoner som organiserer kvinnestudier i Europa laget av ENWS (European Network for Women's Studies), WISE (Women's International Studies Europe) kom i 1993 med en oversikt over studentutveksling innen EU og EFTA-land, finansiert av EU. Disse oversiktene vitner om stor aktivitet innen de fleste disipliner i hele Europa. Er det noe du lurer på, kan du ringe. Men aller nyttigst er det å stikke innom Senteret og grave seg ned i noe av den informasjonen som finnes.

Live Brekke

Pris for fremragende kvinneforskning

Prisen for fremragende kvinneforskning ved Senter for kvinneforskning, Universitetet i Oslo, gikk i 1993 til litteraturforsker Marianne Bergsmark. Hennes arbeid ser i særlig grad ut til å trå opp nye stier for kvinne- og kjønnsforskning både når det gjelder utvalget av analysert materiale, tematikk og teoribruk.

Bergsmarks avhandling som har tittelen *Kanes kropp*, fremtrer som et meget originalt og selvstendig bidrag. Den utmerker seg ved tverrfaglighet: Kombinerer historiske og estetiske studier og beveger seg også inn på sosialantropologiens felt.

Komiteen har lagt vekt på at Bergsmarks oppgave i flere henseender er et bidrag til aktuelle temaer og debatter innen kvinneforskningen i dag: Hun viser kvinneforskningens spennvidde ved å ved å fokusere på kjønn, herunder også at menn er kjønn og har en kropp. Hun analyserer kroppen i et kulturperspektiv og bidrar til å forstå hvordan bilder av kjønn formidles på finurlige måter gjennom populærkulturens tekstlige univers. Og hun kombinerer dette med aktuell og tildels ganske vanskelig tilgjengelig teoribruk.

Hensikten med å gi en pris for fremragende bidrag til kvinneforskning, er å synliggjøre og oppmuntre studentarbeider innen kvinneforskning. Et av de viktigste mål for Senter for kvinneforskning er jo å arbeide for at kvinne- og kjønnspektiver integreres som en naturlig del i den forskning og undervisning som finnes på universitetet. På en måte blir det kronen på verket for Senteret når en

student gjennom sitt studium er blitt så interessert i kvinneforskning at hun eller han, oftest hun, velger det som tema eller perspektiv for sin hovedoppgave. Det vitner om at kvinneforskningen holdes i live, vokser og videreutvikles.

I 1993 fikk vi inn forslag på syv avhandlinger fra i alt åtte forfattere, alle kvinner. Psykologene er sterkt representert - de utgjør hele fem av de åtte. En er kriminolog. Nytt av året er at vi har fått forslag på en samfunnsgeograf og en som kommer fra litteraturforskning/nordistikk. Det er nok litt ujevnt hvor godt både kvinneforskningen og denne prisen er kjent i de ulike fagmiljøer, så vi gleder oss hver gang vi hører fra nye fag. Vi merker oss også at vi for første gang finner menn blant forslagsstillerne. Det tyder på at meldingene fra Senteret gradvis oppfanges. Likevel kunne det nok være nominert mange fler enn de syv vi fikk.

De som ble innstilt til prisen i 1993 nevnes her i alfabetisk rekkefølge. For de som vil vite mer er oppgavene å finne i vårt bibliotek:

Marianne Bergsmark kommer fra Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap. Hun har skrevet om menneskekroppens framstilling i en roman-serie som vanligvis betraktes som populærlitteratur for menn, nemlig Morgan Kane, og de konnotasjoner og assosiasjoner disse kroppsbilder av menn og kvinner innbyr til. Ved hjelp av blant annet Bakhtins og Kristevas teorier analyserer hun et bredspektret materiale av sosialantropologisk og kulturhistorisk art.

Wenche Blomberg er kriminolog og har skrevet om arbeiderklassekvinnen Karoline, født 1864 og tvangsinnlagt på sinnssykeasyli i ni år. Med Karolines historie som utgangspunkt belyses datidens psykiatri som kontrollapparat og idégrunnlag. Oppgaven synliggjør en enkelt kvinneskjebne på en gripende måte, samtidig som den utleder noe allment om den psykiatriske profesjonens møte med

kvinneliv.

Bente Engh er psykolog. Hun har tatt for seg fenomenet spiseforstyrrelser hos unge kvinner. Ved å intervjuer unge jenter med og uten alvorlige spiseforstyrrelser får hun fram at motviljen eller tvilen overfor den voksne kvinnerollen er felles for de to grupper. Opptattheten av mat og tynnhet blir en form for avgrensning og konkretisering av de utviklingsdilemmaer som unge kvinner har felles i vår kultur. Tilgangen på venninner ser ut til å være avgjørende for på hvilken måte jentene klarer å forvalte sin identitet i overgangsfasen fra barn til voksen.

Elisabeth Gulløy, samfunnsgeograf, har gjort feltarbeid i Francistown i Botswana hvor mange hushold er kvinneledet. Hun beskriver kvinners situasjon og strategier i lavinntektshushold og kombinerer statistiske metoder og dybdeintervjuer av kvinner for å få fram deres liv og arbeid. Teoretisk baseres oppgaven på marginaliseringsbegrepet.

Bente Hansen og Helene Trana er begge er psykologer. De har sammen skrevet om moderskapet i etterkrigstiden. De har intervjuet kvinner som har levd med små barn på ulike tidspunkt i etterkrigstiden: husmødre i 50-årene, deltidsarbeidende mødre i 70-årene og en gruppe fra 90-årene med mer varierte løsninger. Gjennom en kulturpsykologisk tilnærming får de fram hvordan endringene i hva kvinner kan og vil være som kvinner.

Marte Nilsson har som psykolog også tatt for seg spiseforstyrrelser hos unge kvinner. Kulturelle krav til unge kvinner i overgangen til voksen formidler en tvetydighet om hva som er styrke og svakhet hos kvinner. For noen få blir svaret den paradoksale styrken som oppnås gjennom anorektiske væremåter. Marte Nilsson skaper et samtalerom hvor det er blitt plass for kvinnes egne erfaringer slik de tillegger dem betydning for seg selv i forståelse av sin egen endring.

Luise Nicol Smiths er psykolog og har laget en kritisk og systematisk gjennomgang av de siste 30 års faglitteratur for å belyse om depresjon hos kvinner i særlig grad er knyttet til menopausen. Svaret er "nei" - og det er ikke minst interessant i lyset av at hormonbehandling av psykiske problemer hos kvinner i "overgangsalderen" er blitt milliard-industri. Arbeidet er gjennomført som en kvalitativ empirisk undersøkelse av forskningslitteraturen.

Oppgavene spenner vidt og gir eksempler på kvinneliv og kjønnsproblematikk i mange dimensjoner: ulike

tider, steder, generasjoner, livssfærer og uttrykksformer.

Prisen deles ut etter "Nobelprinsippet", dvs. at det er overlatt til forslagsstilleren å beskrive arbeidet og dets kvaliteter og begrunne forslaget. Komiteen har i år bestått av leder for det nye styret for Senter kvinneforskning, psykolog Hanne Haavind, kunsthistoriker Anne Wichstrøm som har arbeidsplass på Senteret, og undertegnede som er pedagog. Vi har hatt en vanskelig jobb, for alle arbeidene kunne hver for seg fortjene en pris. De er alle interessante og nyskapende og viktige bidrag til å forstå

betydningen av kjønn på hver sine fagfelt.

Senter for kvinneforskning er spesielt glad over at vi delte ut prisen til en humanist dette år. Det er mange samfunnsvitere på Senteret, og det er det jo ikke noe i veien med i og for seg. Men vi kunne godt tenke oss en mer tverrfaglig sammensetning, slik hensikten med Senteret jo også er. Vi ønsker oss altså flere humanister neste år! Kanskje det at prisen i fjor gikk til en humanist kan være et skritt i denne retning.

Harriet Bjerrum Nielsen

Kvinneperspektiv ved Universitetet høsten 1994

I den oppsatte undervisningsplanen for høsten ved de forskjellige instituttene ved Universitetet i Oslo, er følgende undervisning verd å merke seg.

Tid og sted kan være noe usikkert ennå, så vi ber dere sjekke disse med høstens forelesningskatalog når den kommer ut i august.

HF-fakultetet

Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap

Professor Jorunn Hareide og professor Irene Iversen ved Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap leder et seminar for doktorander og hovedfagsstudenter om Psykoanalyse og litteratur. Fredager 10.15-12.00. Sted: Se forelesningskatalogen. Start: 9. september. Innleder på seminaret blir blant andre Toril Moi, som kommer den 30. september.

*Institutt for kultur og samfunnsfag
Avd. for etnologi*

Liv Emma Thorsen og Kari Telste vil holde forelesningsrekke over temaet kjønn og kultur for mellomfag og hovedfag, 6 dobbelttimer. Første gang mandag 3. oktober 08.15-10.00. Deretter tirsdager i oktober/november 10.15-12.00. Rom 454, P. A. Munchs Hus.

Det juridiske fakultet

Avdeling for kvinnerett

Undervisningen dette høstsemesteret tar opp kvinner i en strafferettslig sammenheng. Spesialfag. Åpent seminar: *Seksuell frihet som rettsgode: Offerperspektiv på sedelighetsforbrytelsene - strafferettslig og straffeprosessuelle temaer*. Seminaret går 6-7 ganger. Mandag kl. 14.15-16.00. Møtesalen DA. Amanuensis Kirsten Sandberg, med inviterte innledere. Første gang 12. september. K. Sandberg holder innledende og avsluttende forelesninger tors. 8. september og tors. 20. og man. 24. oktober.

SV-fakultetet

Institutt og museum for antropologi

Gjedeforsker ved instituttet 94/95: Ladislav Holy: *Gender relations*.

Kjersti Larsen: *Ritualer, kjønn og kropp*. Begge kursene er på hovedfagsnivå, og omfatter 6 dobbelttimer undervisning. Pensum for hvert av kursene er på 500 sider. Se høstens forelesningskatalog eller få nærmere opplysninger ved instituttet.

Pedagogisk forskningsinstitutt

Hovedfagskurs. *Prosjekt: Ungdom, kjønn, kropp og kjærlighet*. Ved Monica Rudberg. Torsdager 12.15-15. Rom 421 H. Engs Hus. Første gang 25. august.

Institutt for sosiologi

Mellomfag. Temaområde IV: *Familie, sosialisering og kjønn*. John Erikssen. Onsdag 10.15-12. Sem.rom 730

ES. Første gang 31. august.

Spesialseminarer for cand.sociol., cand.polit. og mag.art. Fellesforelesninger.

Temaområde 4: *Familie, sosialisering og nærmiljø*. Koordinator: Tone Schou Wetlesen. Se forelesningskatalogen.

Temaområde 6: *Kjønnspektiver på/i sosiologi*. Elisabeth L'Orange Fürst. Fredag 9.15-12. Sem.rom 725, ES. Første gang 26. august.

Tilnærminger til studier av maskulinitet og feminitet (utdypning). Marianne C. Brantsæter og Sissel Frøberg. Onsdag 10.15-12. Sem.rom. 239 ES. Første gang 24. august.

Dr.gradkurs:

Minnesarbeid - en kvalitativ metode. Professor Karin Widerberg og dosent dr. Joke Esseveld, Universitetet i Lund. 21.-23. september. Forelesningene går over tre dager med 6 timer pr. dag. Påmeldingsfrist 5. september.

Kjønn og kultur

Fakultetet beklager at det ikke vil være mulig å gi undervisning i semesteret Kjønn og kultur i høstsemesteret 1994. Det vil heller ikke bli arrangert eksamen. Semesteret vil bli tilbudt først i høstsemesteret 1995.

Kjønn og samfunn

Undervisning i semesteret Kjønn og samfunn gis hvert vårsemester.

Nina Heilmann

Nye arbeidsnotater

I vår arbeidsnotatserie er følgende utkommet i år:

-*Kroppen som informasjonssystem - en vei til ny kunnskap om kvinners helse.* (2/94) En rapport fra et seminar med samme navn tidligere i år.

-*Seksualisert vold. En oversikt over skandinavisk litteratur* (4/94).som inneholder boktitler innenfor feltet. Et resultat som springer ut fra aktivitetene i prosjektet "Nettverk for forskning om seksualisert vold" her ved Senteret.

-*Årsmelding 1993* (1/94) og

-*Annual Report.*

Arbeidsnotatene kan bestilles ved å krysse av på slippen nedenfor.

Nye bøker ved Senteret

Senteret har eget bibliotek som stadig blir oppdatert med nye bøker fra SV-bibliotekets tilvekstliste. På grunn av plassmangel kan vi ikke trykke de nye titlene her, men listen kan fås ved å krysse av på slippen nedenfor. Senteret har også egne bøker. Her er det mange spennende og nye titler, så vi anbefaler å ta turen innom. Bøkene er ikke til utlån, men kan leses i Senterets bibliotek i åpningstiden eller etter nærmere avtale.

Kronerulling

Senteret er avhengig av eksterne inntekter for å kunne gi ut dette bladet. Men vi har ikke kapasitet til å administrere abonnementsordning. På forhånd takk for at du frivillig betaler et beløp som ledd i vår permanente kronerulling - 50 kroner eller mer pr. år mottas med glede!

Jeg ønsker tilsendt følgende materiale gratis:

- ☐ Prosjekt og kompetanseoversikt 1994. Senter for kvinneforskning.
☐ Årsrapport 1993 ☐ Annual report 1993
☐ Jeg ønsker tilsendt liste over aktuelle publikasjoner utgitt av Senteret
☐ Jeg ønsker tilsendt listen over nye bøker ved Senteret.
Jeg ønsker tilsendt følgende program:
☐ Kvinner i den kristne tradisjon
☐ Utviklingsseminar om Kvalitativ metode
- ☐ Jeg ønsker Kompendium 1/94 Gender, Modernity, Postmodernity kr. 150.-
☐ Jeg ønsker Arbeidsnotat 2/94. Kroppen som informasjonssystem kr. 75.-
☐ Jeg ønsker Arbeidsnotat 4/94. Seksualisert vold. En litteraturoversikt kr.50.-

- ☐ Jeg tegner abonnement på BULLETINE/melder adresseforandring

Navn.....

Adresse:.....

Postnr./sted:.....

Fag.....

Sendes til: **Senter for kvinneforskning,
 Boks 1040 Blindern, 0315 OSLO**

Redaksjon

BULLETINE utgis av:
 Senter for kvinneforskning
 Universitetet i Oslo

Redaktør:
Fride Eeg-Henriksen
 Redaksjonssekretær:
Nina Heilmann

Postadresse:
*Boks 1040, Blindern,
 0315 OSLO*

Besøksadresse:
*Sognsveien 70, 5. etg.
 22 85 89 30*

E-post:
nina.heilmann@sfk.uio.no
 Telefax: 22 85 89 50
 Redaksjonen avsluttet
 2. juni 1994
 Layout/Ill.: *Jet-Z*

Trykk: *HippoTrykk A/S*
 100% resirkulert papir
 ISSN 0802-0027